

*Stulecie polskiej polityki społecznej 1918–2018**pod redakcją Elżbiety Bojanowskiej, Mirosława Grewińskiego,
Marka Rymczy, Gertrudy Uścińskiej**Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i Narodowe Centrum Kultury
Warszawa 2018, stron 698
ISBN 978-83-7982-320-8***Recenzja: JÓZEF ORCZYK**nr ORCID: 0000-0002-7091-3839
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu**STRESZCZENIE:** *Artykuł jest recenzją książki jubileuszowej wydanej w ramach obchodów 100-lecia polskiej polityki społecznej. Motywem przewodnim książki jest podział zagadnienia na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Recenzja przybliża syntetycznie zawartość tej obszernej monografii wraz z jej oceną.*
SŁOWA KLUCZOWE: *poliska polityka społeczna, stulecie, polityki szczegółowe*

Omawiana praca składa się, poza przedmową minister Elżbiety Rafalskiej i obszernego wstępu przygotowanego przez zespół redaktorów, z trzech logicznie wyodrębnionych części merytorycznych, zawierających teksty autorskie. Każdy z nich stanowi dzieło dwóch autorów – zamysł ideowo słuszny, jeśli chodzi o obiektywizm w prezentacji tematu. Ale jak dowiodła praktyka, trudny do realizacji. Pracę kończy obszerna addenda, zawierająca: bibliografię, zestaw chronologiczny najważniejszych aktów prawnych za lata 1916–2017, noty o autorach i indeks osobowy. W sumie w opracowaniu tekstów wzięły udział 42 osoby, z tego 15 spoza Warszawy.

Na pierwszą część opracowania składają się artykuły stanowiące próbę syntetycznego przedstawienia głównych cech polityki społecznej w Polsce w ramach wyodrębnionych okresów jej realizacji.

Część druga to omówienie wybranych zagadnień szczegółowych związanych z realizacją polityki społecznej. Te dziesięć tekstów o różnym zakresie tematycznym stwarza okazję do refleksji nie tylko nad instytucjonalnymi

zmianami w realizacji, ale i zmiennością znaczenia i zakresu działania w ramach realizacji celów społecznych.

Część trzecia składa się z pięciu artykułów dotyczących uwarunkowań zewnętrznych realizacji obecnej i przyszłej polityki społecznej w dobie globalizacji i europejskiej integracji.

Ramy krótkiej recenzji uniemożliwiają szersze zaprezentowanie treści poszczególnych artykułów, ich bardziej szczegółową ocenę uwzględniającą zarówno aspekty merytoryczne, jak i sposób zaprezentowania problematyki. Oceny te siłą rzeczy miałyby i tak w dużym stopniu charakter subiektywnych opinii. Ostrożność w ferowaniu opinii to nie tylko obawa przed subiektywizmem autora recenzji, ale i różnorodność ujęcia problematyki, co do której ma się ustosunkować. Mamy bowiem w zbiorze zarówno teksty w pełni odpowiadające standardom naukowym, jak i eseje czy też opracowania popularyzatorskie, oparte w dużym stopniu na subiektywnych poglądach autorów.

Poziom naukowy artykułów jest zróżnicowany i nie tylko ze względu na tematykę czy

stan wiedzy autorów, ale ze względu na specyfikę ich warsztatu naukowego. W większości artykułów dominowało ujęcie instytucjonalne, czyli prezentowanie zmian formalnych, które dokonały się w sferze polityki społecznej. Polityka społeczna, jako działalność państwa, jest realizowana głównie przez instytucje, ważne są aspekty formalne, programy czy deklaracje, ale jej znaczenie i możliwości działania, a przede wszystkim skutki, określają nie tylko aspekty organizacyjno-prawne, ale i warunki ekonomiczne oraz zarządcze. Na wszystkich etapach jej realizacji celowe jest też uwzględnianie efektu synergii. Jest to o tyle trudne, że znaczenie poszczególnych składowych jest zmienne. Tej złożoności dostrzegania powiązań w realizacji polityki społecznej w wielu opracowaniach trochę braknie. Szkoda, zwłaszcza w odniesieniu do artykułów zamieszczonych w części pierwszej omawianej publikacji, że autorzy tekstów nie wykorzystali pełniej artykułów z „Polityki Społecznej”. Chodzi tu głównie o artykuły omawiające powiązania polityki społecznej z wprowadzeniem gospodarki rynkowej po 1990 r.

Warto jednak wskazać, zdając sobie sprawę z subiektywizmu, że w tym obszernym zbiorze tekstów są takie, które ujmują temat nie tylko opisowo, ale i problemowo. Do takich należą opracowania dotyczące „Polityki ludnościowej...”, „Polityki rodzinnej...”, „Pomoc społeczna...”, a zwłaszcza „Konsekwencje integracji europejskiej...”. Ujęcie takie występuje jeszcze w kilku tekstach, jak np., „Ubezpieczenie społeczne... czy „Polityka rynku pracy...”, nie mówiąc już o „Scenariuszach rozwoju...”. Ale ujęcie problemowe nie ma w tych tekstach charakteru całościowego.

Generalnie, recenzent odczuwa brak uwzględnienia uwarunkowań ekonomicznych realizacji polityki społecznej (są tylko nieliczne wyjątki). Chodzi tu m.in. o przedstawienie zmian w skali i poziomie realizacji świadczeń do zmian dochodu narodowego czy ich konsekwencjach, nie mówiąc już o nakładach czy kosztach jej realizacji. Odczuwa się tu swoistą wiarę, wyniesioną chyba z okresu socjalizmu, w omnipotencję centralnych władz państwa, w niedocenianiu prób rozwiązań regionalnych i lokalnych, czyli kształtowania swoistej odmierności w realizacji celów społecznych wynikającej

choćby ze specyfiki zmian sytuacji demograficznej.

Polityka społeczna w Polsce jest uprawiana przez przedstawicieli różnych dyscyplin i w różnych ośrodkach naukowych. Dziwi trochę nadmierna dominacja w publikacji autorów reprezentujących centralistyczny punkt widzenia, akcentujących najbardziej widoczne w danym momencie kwestie socjalne, bez poważnej próby uchwycenia znaczenia pewnych długoterminowych determinant czy określenia ich zmienności. Nie rekompensują tego mankamentu ujmowania problemu dwa ważne rozdziały metodologiczne, zamieszczone w części trzeciej – chodzi tu o teksty A. Dylus i J. Mazura oraz K.W. Frieske i A. Organiściak-Krzykowskiej.

Osobnym problemem jest brak w publikacji rozdziału poświęconego rozwojowi polityki społecznej, jako dyscyplinie naukowej służącej nie tylko badaniu jej uwarunkowań i skutków, lecz mającej również aspiracje teoretyczne. Wzmianki dotyczące tego zagadnienia dotyczą tylko okresu międzywojennego, ale w rezultacie nie wspomniano o odradzaniu się polityki społecznej i specyfice prowadzonych w Polsce w różnych ośrodkach badań w latach 70. i 80. W porównaniu z innymi tzw. demoludami miało to istotne znaczenie. Prace z tego zakresu to nie tylko apologetyka – budowały one klimat do przemian, podobnie jak to miało miejsce w okresie, kiedy przeżyaliśmy okres bezkrytycznej fascynacji gospodarką rynkową.

Szkoda, że na końcu publikacji nie zamieszczono kilku syntetycznych wykresów, które pokazałyby, jak zmieniał się w ciągu stulecia życie Polaków, np. długość życia, śmiertelność niemowląt, stopa urodzeń czy liczba lekarzy na 1000 mieszkańców.

Wspomniane w recenzji uwagi krytyczne mają w dużym stopniu charakter życzeniowy, zdają sobie bowiem sprawę z wpływu pośpiechu na przygotowanie publikacji o takim zakresie w tak krótkim terminie.

Ukazanie się tej publikacji uważam za bezsporny sukces redaktorów i wydawcy oraz środowiska polityków społecznych. Zebrane w określoną całość opracowanie i dane pozwalają czytelnikowi dostrzec nie tylko prze-

kształcenia instytucjonalne w zakresie oddziaływania państwa na życie Polaków i zmiany w zakresie realizacji polityki społecznej, ale

również zrozumieć chociaż niektóre uwarunkowania i ograniczenia sytuacyjne związane z jej urzeczywistnieniem.

One Hundred years of Polish social policy 1918–2018

Elżbieta Bojanowska, Mirosław Grewiński, Marek Rymusza, Gertruda Uścińska (eds.)

Reviewed by JÓZEF ORCZYK

The WSB Universities

SUMMARY: *This paper reviews the book published for the centenary of the Polish social policy, edited by the recognised authors from the field. The book is guided by the division of the subject on: past, present, and future. The article reviews the content of this comprehensive monograph along with its assessment.*

KEY WORDS: *Polish social policy, centenary, individual policies*